

Фамилна структура на породата Дунавски кон

Надежда Луканова^{1*}, Радка Влаева², Мая Попова³

¹Институт по животновъдни науки – Костинброд

²Аграрен факултет, Тракийски университет – Стара Загора

³Аграрен университет – Пловдив

*E-mail: nik.nade@abv.bg

Резюме

Работата по създаването на Дунавската порода коне е започнала след 1924 г. в конезавод “Клементина”, в с. Победа, Плевенско. При създаването ѝ са използвани местни, полукръвни, англо-арабски кобили и кобили от породата Нониус. Прилагано е чистопородно развъждане на коне от породата Нониус, което е послужило за основа на племенното стадо. Успоредно с него е прилагано поглъщателно кръстосване на местните и подобрени кобили с жребци Нониус. При малка част от конете е прилагано възпроизводително кръстосване. Породата официално е призната през 1951 г. Целта на настоящето проучване е да се проследи фамилната структура на породата от създаването ѝ до наши дни. Разгледани са фамилиите на кобилите порода Нониус, внос от Унгария и бивша Югославия, както и на родоначалнички на фамилии от местни кобили. Включени са нови фамилии, оформили се през последните десетилетия и неразглеждани до момента. Една част от фамилиите вече са прекъснати, а други са представени от малък брой кобили.

Ключови думи: коне, Дунавска порода, фамилна структура

Family structure on the Danubian horse breed

Nadejda Lukanova^{1*}, Radka Vlaeva², Maya Popova³

¹Institute of Animal Science – Kostinbrod,

²Faculty of Agriculture, Trakia University – Stara Zagora

³Agricultural University – Plovdiv

*E-mail: nik.nade@abv.bg

Citation: Lukanova, N., Vlaeva, R., & Popova, M. (2019). Family structure on the Danubian horse breed. *Zhivotnovadni Nauki*, 56(5), 3-15 (Bg).

Abstract

The work of the Danubian horse breed started after the foundation of Klementina stud farm in the village of Pobeda, Plevan region. For the reproductive process were used local, half-breed, Anglo-Arabian mares and Nonius mares. A method of purebred breeding of Nonius horses has been used. Along with it, the so-called “grading-up” was applied were sires of the Nonius breed were continually backcrossed with females of the previous generation of local and improved mares. For part of the horses was used three-way and four-way crossing. The Danubian horse was officially recognized as a breed in 1951. The aim of the present study was to trace back the breed’s family structure from its beginning to the present day. The families of the Nonius mares, imported from Hungary and the former Republic of Yugoslavia, as well as the families originating of native mares, were examined. In

the research are included new families, which have been formed over the last years and have not been considered so far. Some of the families have already been closed, others are represented by a small number of mares.

Key words: horses, Danubian breed, family structure

Въведение

Породата Дунавски кон е една от трите културни отечествени породи, призната с Постановление № 631 на МС от 1951 г. При създаването ѝ са използвани местни, полукръвни, англо-арабски кобили и такива от породата Нониус. При създаването на породата е прилагано чистопородно развъждане на коне от породата Нониус, което е послужило за основа на племенното стадо. Успоредно с него е прилагано поглъщателно кръстосване на местните и подобрени кобили с жребци Нониус. При малка част от конете е прилагано възпроизводително кръстосване. Тези развъдни методи, заедно със строгия отбор и подбор, са допринесли за създаването на българската порода Дунавски кон, който се различава от Нониусите, развъждани в Унгария, Румъния, Сърбия и Чехия (Karaivanov et al., 1971). През 1896 г. са внесени първите жребци от породата Нониус. По-късно, през 1911 и 1912 г., отново са внесени жребци. Едва през 1924 г. е положена основата на Нониусовата секция в конезавод “Клементина”, започвайки първоначално с четири кобили и два жребеца пепиниера, внесени от унгарския конезавод “Мезохегеш”. След това стадото се допълва с 12 полукръвни Нониуса, които са родени в конезавода, 18 англо-арабски и една полукръвна английска кобили. В секцията са били нужни най-малко 50 кобили, за да може да се задоволят нуждите в Ломския, Белослатинския и Оряховския район, където условията за Нониуса са били отлични. Това е наложило да се внесат още кобили, а също и да се вземат полукръвни английски кобили от заводите “Божурище” и “Кабиюк”, които са по-подходящи като основа, отколкото англо-арабските (Dimitrov, 1937).

При създаването и развитието на породите важна роля имат освен линейната структура,

също така и фамилната. Много често кобили, притежаващи ценни качества, предават своите наследствени заложи на поколенията си. Срещат се отлични жребци производители от определени кобили. Ето защо е необходимо да разглеждаме освен линейната принадлежност и фамилната структура на дадената порода (Karaivanov et al., 1989). В България развитието на линиите и фамилиите в Дунавската порода са разглеждани от Караиванов през различни години (1963, 1971, 1975, 1989). Целта е била да се проучи развитието и състоянието на фамилиите, телесното развитие на отделните фамилии, етапите при изграждане на нови фамилии и генеалогичната връзка между фамилиите и линиите.

Целта на настоящето изследване е развитието и състоянието на фамилната структура след приключване дейността на конезавод “Клементина”, проследяване развитието на вече съществуващите фамилии и наличието на новосформирани фамилии, възникнали в по-късен етап.

Материали и методи

За проучването са използвани ежегодните племенни списъци на конезавод “Клементина” от 1953 г. до 1999 г. за проследяване на фамилната структура, част от родословните племенни свидетелства и други литературни източници. Използвани са: Развъдна програма за коне от породата Дунавски кон; годишни бюлетини и базата данни на Национална асоциация по коневъдство.

Резултати и обсъждане

При създаването на Дунавската порода са използвани различни методи на развъждане. Едновременно с чистопородното развъжда-

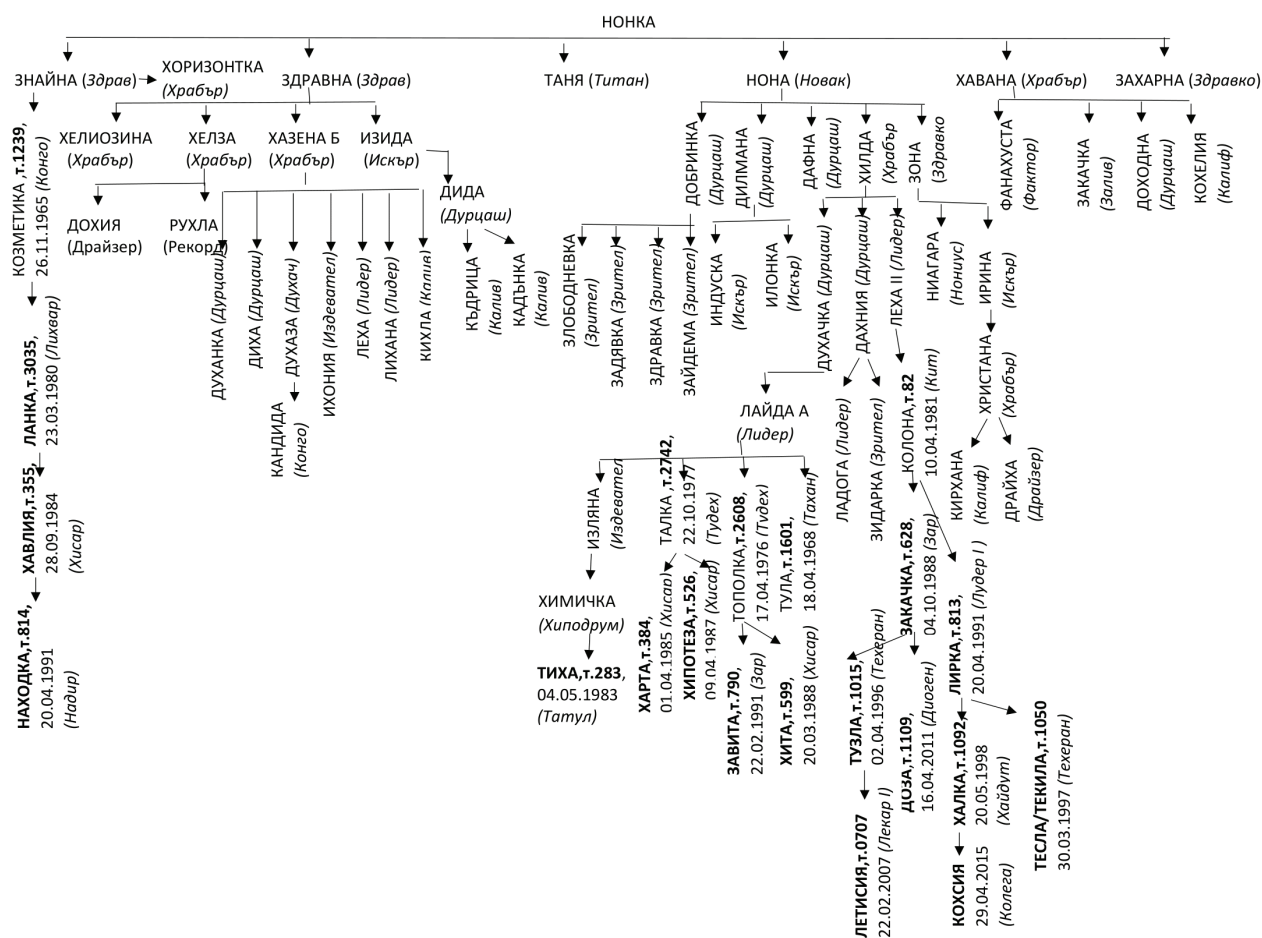
не на жребци и кобили от породата Нониус е прилагано поглъщателно кръстосване с жребци Нониуси и частично възпроизводително кръстосване. При прилагането на поглъщателното и частично възпроизводителното кръстосване са използвани кобили с различен произход. Една част от тях са с англо-арабски произход. Други, като Леска II, са полукръвни английски кобили, а Нонка, Норвегия и Мара Ю са чистопородни Нониуси. Използвани са и кобили от местните подобрени коне. От последното научно проучване на генеалогията на породата са изминали приблизително 30 години. Период, в който в коневъдството при правилно водена селекционна дейност се предполага, че са се развили от четири до шест генерации. Породата има своя пик на развитие около 70-

те години на миналия век. След това, за съжаление, числеността ѝ постепенно започва да намалява и днес тя вече попада в графата “застрашена от изчезване”, според критериите на ФАО. В каталога “Породи селскостопански животни” на ИАСРЖ от 2017 г. е посочено, че под селекционен контрол са 486 бр. коне. От тях 366 бр. са кобили и 120 бр. жребци. В същия каталог е посочено, че общият брой на конете под селекционен контрол през 2017 г. е 9 292 бр., т.е. породата Дунавски кон заема едва 5,2% от контролираната популация на коне в България (Georgieva, 2017).

Кобили, внос от Унгария

Фамилия на кобила **Нонка** (фиг. 1)

Това е една от импортираните чистопородни кобили от породата Нониус. По произход

Фиг. 1. Фамилия на кобила Нонка
Fig. 1. Family of mare Nonka

принадлежи към линия N33, от баща Нониус XXXIII и майка 372 Нониус XXXVIII. Родена е на 16.05.1921 г. в конезавод Мезохегеш и се отнася към малкия тип Нониус, с телесни измерения 155/160/190/20.5, черен цвят, без особени белези (Dimitrov, 1937). След вноса ѝ първоначално е покривана с жребците Нониус 40, Титан и Риш. Потомството, чрез което тя се налага като основоположничка на фамилия е получено от жребците Новак, Храбър и Здравко. Една от най-добрите ѝ дъщери – кобила Нона (баща Новак), е продължителка на фамилията (Караиванов и съвт., 1989). От жребец Храбър се ражда кобила Хавана. За съжаление, разклонението ѝ се развива до 2–3 поколение. Сравнително голям брой приплоди – 5, са получени от жребец Здравко. Голям процент от приплодите ѝ са включени в разплодна дейност. Сред дъщерите ѝ се открояват кобилите Нона, Здравка, Знайна и Хавана (Karaivanov et al., 1989).

Разклонението на кобила Нона е най-проспериращо от останалите кобили от фамилията. То се развива до 5–6 поколение. С отделни жребци е получена добра генетична връзка, което е довело до получаването на голям брой потомство с добри качества. Кобила Нона е оставила 8 приплода от 5 жребци. С най-добро съчетание на качества се открояват приплодите от жребец Храбър. От него има получени 4 приплода. Една от тях – кобила Духачка, от жребец Дурцаш, е продължителка на фамилията. За съжаление, представителките на това разклонение са със затихваща дейност след 90-те години. Кобила Леха II, сестра на кобила Духачка и внучка на Нона, днес е представена от няколко кобили. Внучките на кобила Леха II – Закачка и Лирка, продължават това разклонение. Техните дъщери и внучки са покривани от различни жребци (Колега, Лекар I и др.), като в това число се залага и на вливане на кръв от Чистокръвния английски жребец Диоген. Съчетанията с него са доказали добра генетична връзка, затова могат да бъдат срещнати кобили и в други фамилии.

От покриването на кобила Нона от жребец Дурцаш се раждат кобилите Добринка и

Дилмана. Всяка от тях е оставила следа чрез потомството си. Кобила Добринка е установила добра съчетаемост на качества си и с представителите на линията на жребец Здравко – Зрител и Зимгор, а Дилмана – с линията на Искър и Храбър. Тези разклонения са прекъснати.

Разклонението на фамилията, чрез потомството на жребец Здравко, заслужава внимание чрез двете му дъщери – Здравна и Знайна. Здравна, от жребец Храбър, е оставила 5 приплода, от които най-голямо значение има кобила Хазена Б. От нея чрез Дурцаш и Духач се получава голямо и ценно потомство.

В разплодната дейност на кобила Нонка и нейното потомство са използвани над 20 различни жребци. Най-добро съчетание на генетични качества е получено от съешаването на представители от линиите на жребците Здравко, Дурцаш, Храбър и Искър. Тази фамилия е една от най-прогресивно развиващите се в конезавод “Клементина”. В момента тя е представена от няколко кобили, като 2 от тях са продукт от вливането на Чистокръвна английска порода от различни жребци.

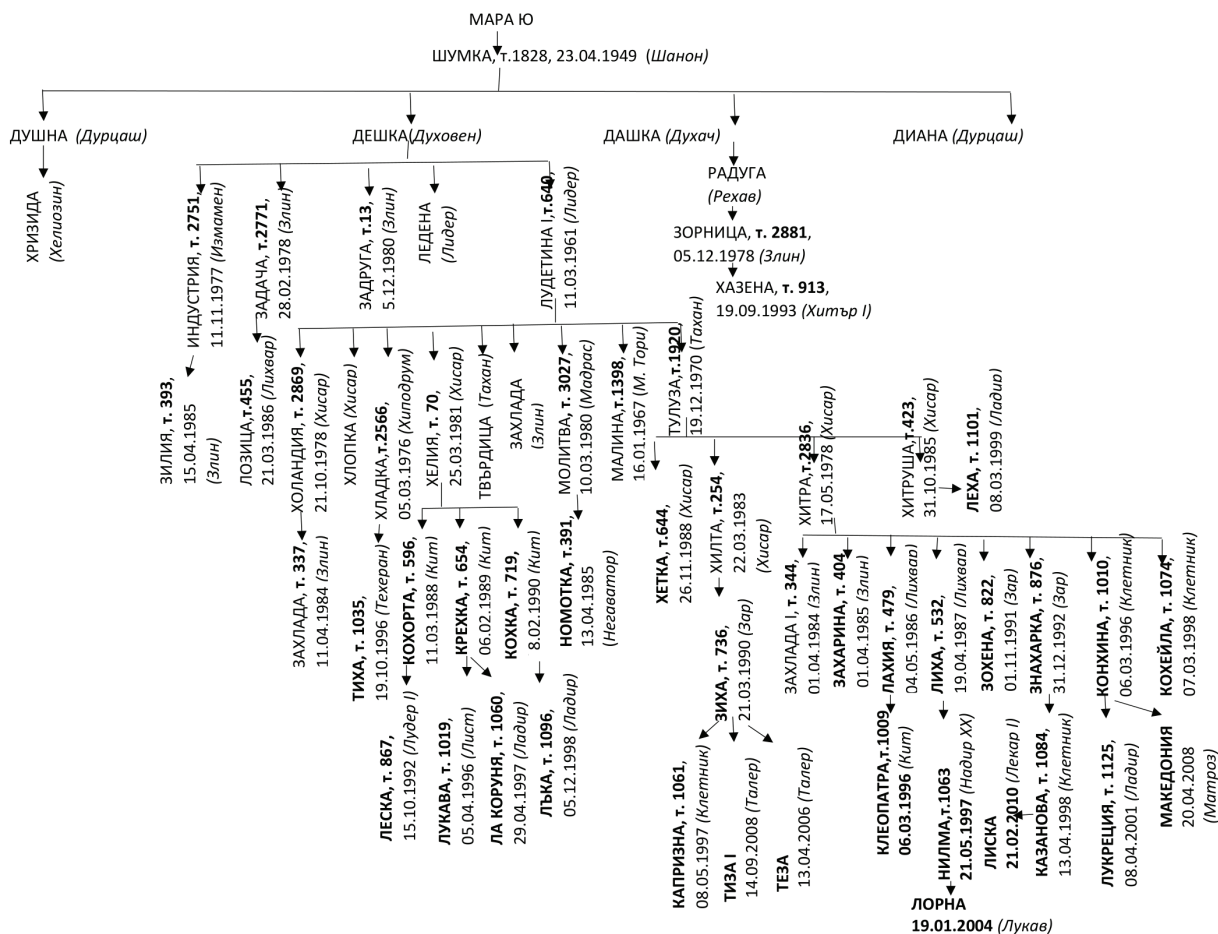
*Фамилия на кобила **Норвегия** (фиг. 2)*

Кобила 331 Нониус XXX-2, или както е известна в България, Норвегия, от баща Нониус XXX и майка 551 Нониус XXXVI. Родена е на 28.04.1921 г. в конезавод “Мезохегеш”, тъмно кестенява на цвят, без отличителни белези и с телесни измерения 156/154/182/20 (Dimitrov, 1937). Нониус по произход, тя започва своята разплодна дейност в началния етап от развитието на породата. Първите кобили, дъщери на основоположничката на фамилията, са Зеница и Зонда, приплоди от жребец Здрав. Кобила Зеница слага началото на голямо разклонение на фамилията, чрез дъщеря си Назя от Новак. Тя оставя качествено потомство чрез жребците Торпедо и Храбър, но днес разклонението е прекъснато.

Другата дъщеря, кобила Зонда, е сложила началото на второ разклонение. От Дурцаш е получена Дизмонда, майка на Хедония. Нейните внучки намират добро генетично съчетание с жребец Лихвар. От същия жре-

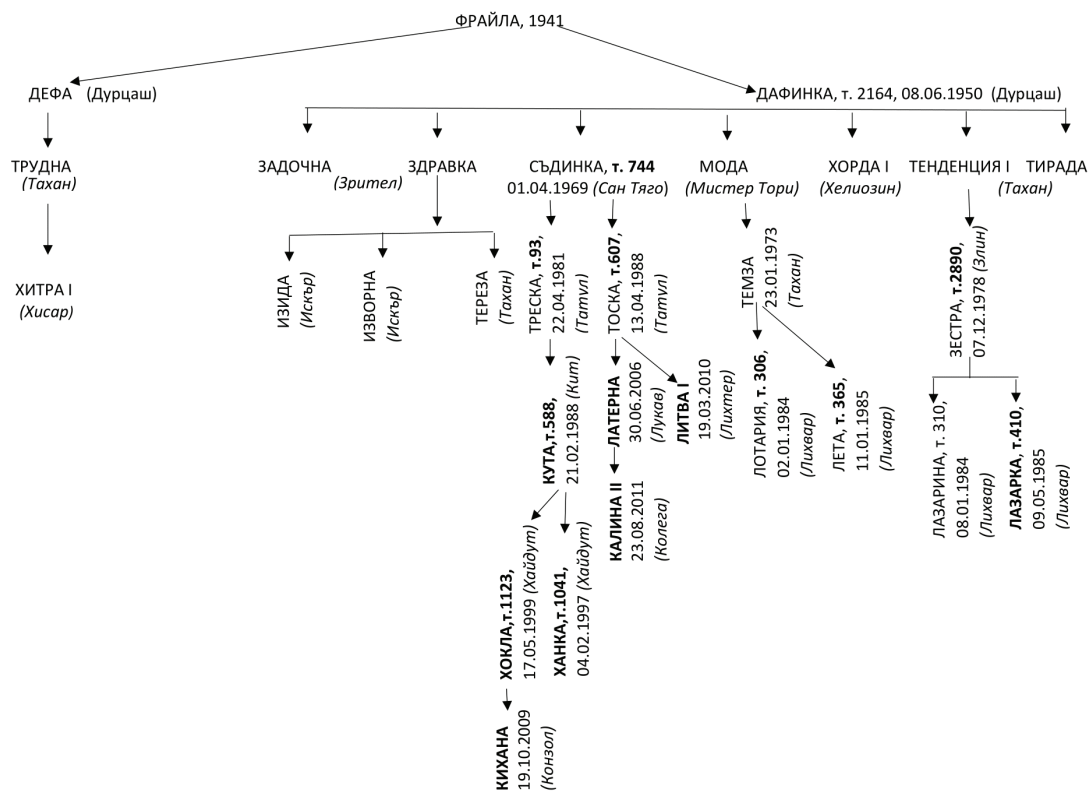
Фиг. 3. Фамилия на кобила Мара Ю
Fig. 3. Family of mare Mara YU

няколко кобили в разплодна дейност. Характерно за тази фамилия е добрата съчетаемост с жребци от линиите на Дурцаш, Здравко, Храбър, Лидер и Тахан. Най-успешно е развито разклонението от кобила Лудетина I, внучка на Шумка. Нейната дъщеря – кобила Тулуза, е оставила няколко превъзходни дъщери и благодарение на тях фамилията е сравнително стабилна. От кобила Хитра (дъщеря на Тулуза) са днешните представителки с разнообразен произход от страна на бащите. Срещат се кобили от Чистокръвен английски жребец (Надир), чистопороден Нониус (Матроз), представителки от линиите на Лидер и Калиф. Дъщерята на кобила Нилмана – Лорна, е изключително типична кобила. На проведеното Национално изложение на Дунавски кон през 2011 г. е получила

най-високи оценки и заема първото място в категория “кобили майки”. Други съвременни кобили са Тиза I и Теза, които са в разплодна възраст. Твърде вероятно е да има и други живи кобили от тази фамилия.

Фамилия на кобила Фрайла (фиг. 4)

Кобила Фрайла, също като Мара Ю, е внесена от Югославия и е чистопороден Нониус. Родена е през 1941 г., с телесни измерения 155/176/19. От съществено значение за развитието на фамилията са кобилите Дафинка и Дефа – дъщери на Фрайла. Те са намерили много добра генетична връзка с жребец Дурцаш. С по-голямо значение за развитието на фамилията е разклонението на кобила Дафинка. Най-добрите приплоди са получени при съчетанието с жребците Зрител, Тахан

Фиг. 4. Фамилия на кобила Фрайла
 Fig. 4. Family of mare Frayla

и Лихвар, както и чистокръвните английски жребци Мистер Тори и Сантяго (Karaivanov et al., 1989). Именно чрез тези две разклонения фамилията се развива, чрез кобила Темза, до средата на 80-те години на миналия век. Чрез кобила Тоска, дъщеря на Сантяговската кобила Съдинка, днес фамилията има своите представителки Калина и Литва – от жребците Колега и Лихтер. От другата дъщеря на Съдинка, кобила Треска, последната известна за нас кобила е от жребец Конзол – Кихана.

Фамилия на кобила Сердика Ю (фиг. 5)

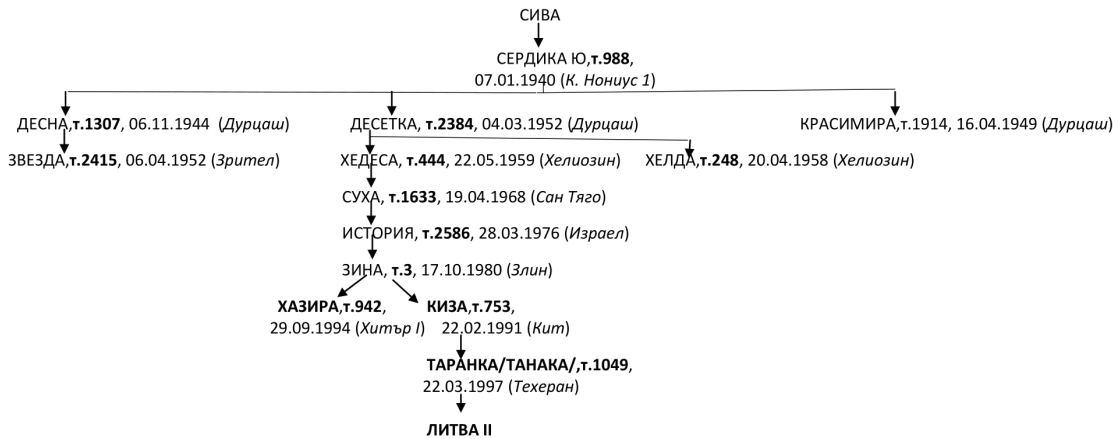
Кобилата е внос от Югославия и е с телесни измерения 155/186/20,3. Използвана е твърде кратко за разплод в конезавода. От трите ѝ дъщери, кобила Десетка е продължителка на фамилията. Кобила Таранка/Танака е една от последните родени кончета в конезавода “Клементина”. Към момента на изследването

е известно, че кобила Литва II (дъщеря на кобила Таранка), е от малкото представителки на фамилията, която е застрашена от изчезване.

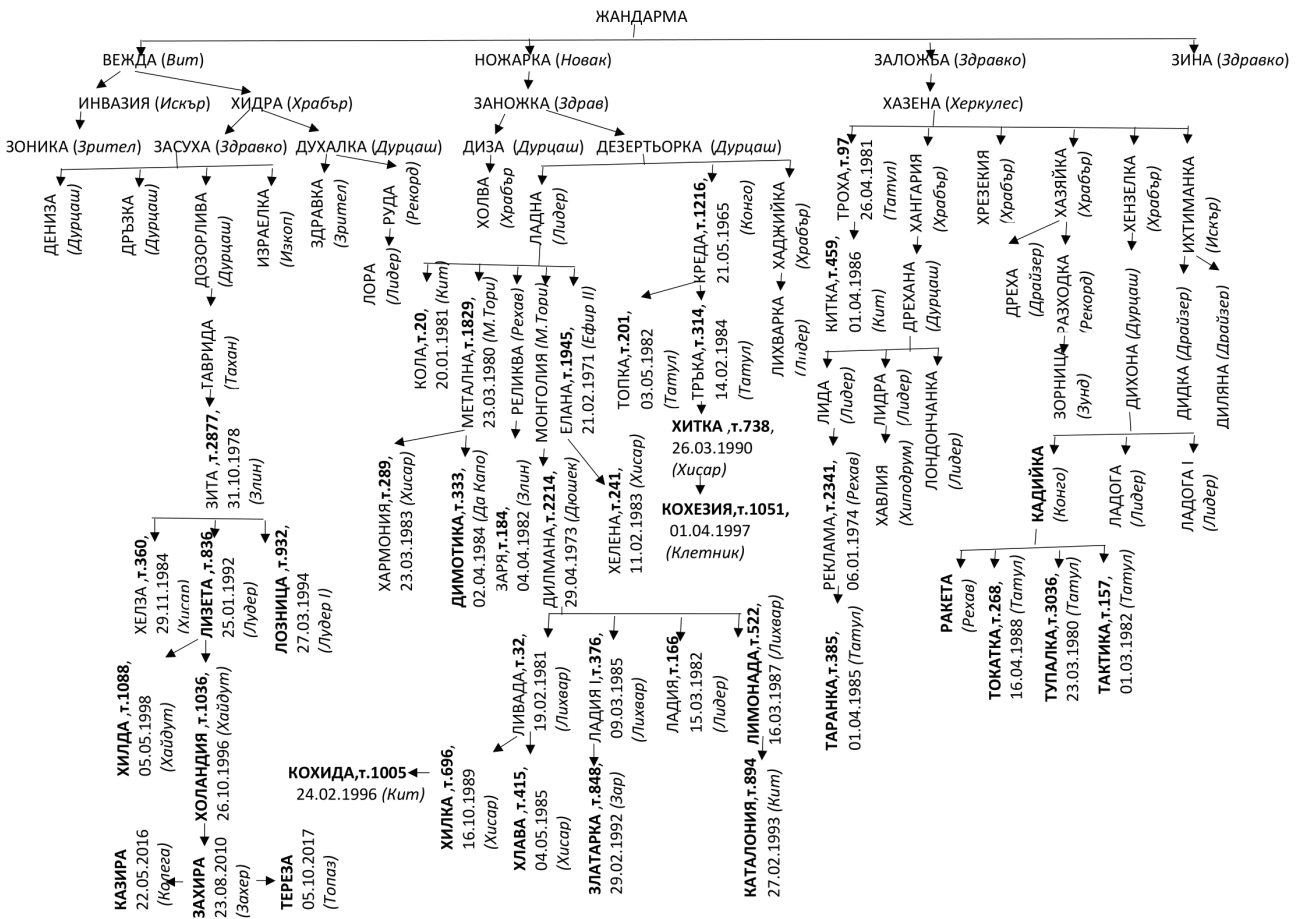
Местни кобили и кобили с неизяснен произход

Фамилия на кобила Жандарма (фиг. 6)

За кобила Жандарма е известно, че е с англо-арабски произход. Тя има 4 дъщери – Зина, Заложба, Ножарка и Вежда. От кобила Заложба и жребец Херкулес е получена кобила Хазена. От жребец Храбър има 5 дъщери и една от жребец Искър. Четири от тях продължават потомство, което намира най-добра съчетаемост на качествата с жребците Драйзер и Лидер. Това разклонение на фамилията продължава развитието си чрез кобила Кадийка, оставила 4 кобили, от които 3 са дъщери на

Фиг. 5. Фамилия на кобила Сердика Ю
Fig. 5. Family of mare Serdica Yu

Фиг. 6. Фамилия на кобила Жандарма
Fig. 6. Family of mare Zhandarma

жеребец Здравко. Получените от него 5 дъщери слагат широка основа на фамилията. Почти всички по-нататък при подбора са били определяни за покриване от жеребец Храбър и е демонстрирано добро съчетание на качествата на фамилията с тези на жребеците Здравко и Храбър. На трето място се явява потомството на жеребец Дурцаш. Общо в разплодната дейност на тази фамилия са участвали 13 жребци-производители, от които най-добра връзка е установена със Здравко, Храбър и Дурцаш. Подходящо съчетание се е получило през последните години и с жеребец Ладен. Фамилията е продължена и се развива до 7–8 поколение чрез кобилите Лахта и Лохина. При тях наблюдаваме използването на 3 жребци от Чистокръвна английска порода (Дигай, Голд Спийд и Диоген), в опит да се избегне инбридинг. От Дунавските жребци отново и при двете кобили е използван жеребец Талер, което ни дава основание да вярваме, че фамилията ще продължи своето развитие.

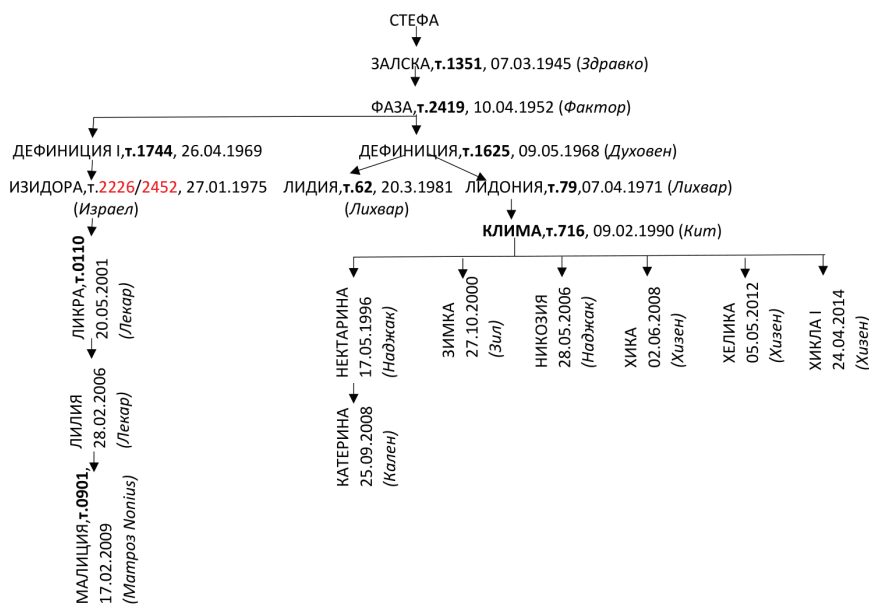
Фамилия на кобила *Стефа* (фиг. 8)

Вероятно тук става въпрос за родоначалничка от местните подобрени български ко-

били. Караиванов и съавт. през 1989 г. не разглеждат такава фамилия, от което можем да предположим, че тя се оформя като такава на по-късен етап. Поради тази причина в началото е била слабо развита, но днес тя е добре представена от дъщерите на кобила Клима, която е родена в конезавод “Клементина”. Тя е покривана първоначално от Чистокръвния английски жеребец Наджак, а впоследствие и от представителите на линиите на Здравко и Храбър. Именно по това разклонение очакваме фамилията да се развива в следващите години и да продължи своето съществуване. По другото разклонение чрез кобила Дефиниция I фамилията е добре представена. Чрез нейната внучка кобила Ликра фамилията се развива. На по-късен етап е използван чистопороден Нониус, от който се ражда Малиция. През 2014 г. тя е отличена с III място в Изложбата на Дунавски коне.

Фамилия на кобила *Заножка I* (фиг. 9)

Фамилия, водеща началото си вероятно от българска местна кобила, покривана от импортираните Нониуси, и е неразглеждана до момента от други автори. Кобилите, представителки на фамилията, не са установили

Фиг. 8. Фамилия на кобила Стефа

Fig. 8. Family of mare Stefa

трайна генетична връзка с някои от линиите. Както е видно на схемата, те са покривани от почти всички представители на линиите у нас. За съжаление фамилията е представена от много малък брой кобили, които са в разплодна дейност – кобила Лека и дъщерите ѝ Кхалена и Клаудия.

Фамилия на кобила Газета (фиг. 10)

Тук отново срещаме кобила, която не е спомената в проучването на Караиванов и съавт. от 1989 г. Можем само да предполагаме, че кобила Газета е от използваните местни подобрени кобили. Фамилията е слабо развита, като в последните години е представена само от дъщерята на кобила Затра – кобила Кизла. При правилно използване на кобилата фамилията би могла да се съхрани. Въпреки слабото ѝ разпространение фамилията се е развивала от 1937 г. до 2008 г., когато е родена последната известна за нас кобила Кизла. Това прави 9 поколения назад във времето.

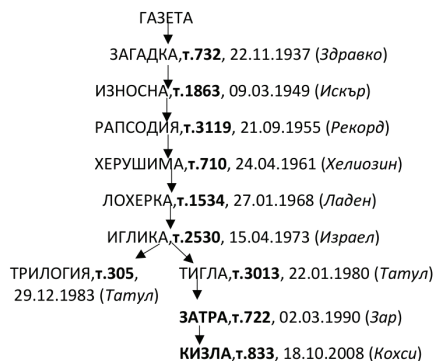
Фамилия на кобила Катя (фиг. 11)

Това е четвъртата, неразглеждана до момента фамилия, водеща началото от местната кобила Катя. В момента е представена от кобила Зетка и нейните дъщери Мизия и Тереза, които са чудесни представителки на породата. През 2014 г. кобила Зетка е отличена с най-високо място – “Шампион на породата” на поредното изложение на Дунавския кон.

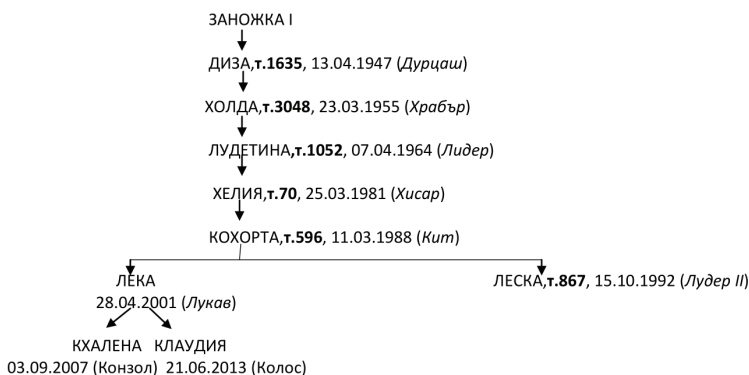
По-рано, през 2011 г., нейната дъщеря Мизия, родена от жребец от породата Нониус е заела II място. При спазване на развъдната цел смятаме, че в бъдеще ще се развива и утвърди съответната фамилия.

Фамилия на кобила Алена II (фиг. 12)

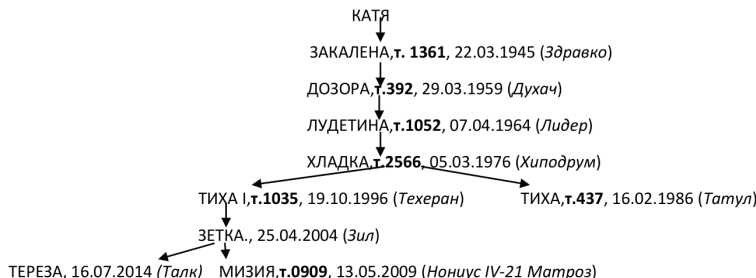
При разглеждането на тази фамилия е по-правилно тя да се нарече на внучката на кобила Алена II – кобила Изабела, която е основателка на фамилията, тъй като е дала най-многочислено племенно потомство. Осем от десетте ѝ дъщери са от жребец Калиф. Фамилията се развива успешно до 5-о и 6-о поколение. Към средата на 80-те години фамилията има само 3 представителки, което е предпоставка за прекъсване на фамилията. След

Фиг. 10. Фамилия на кобила Газета
Fig. 10. Family of mare Gazeta

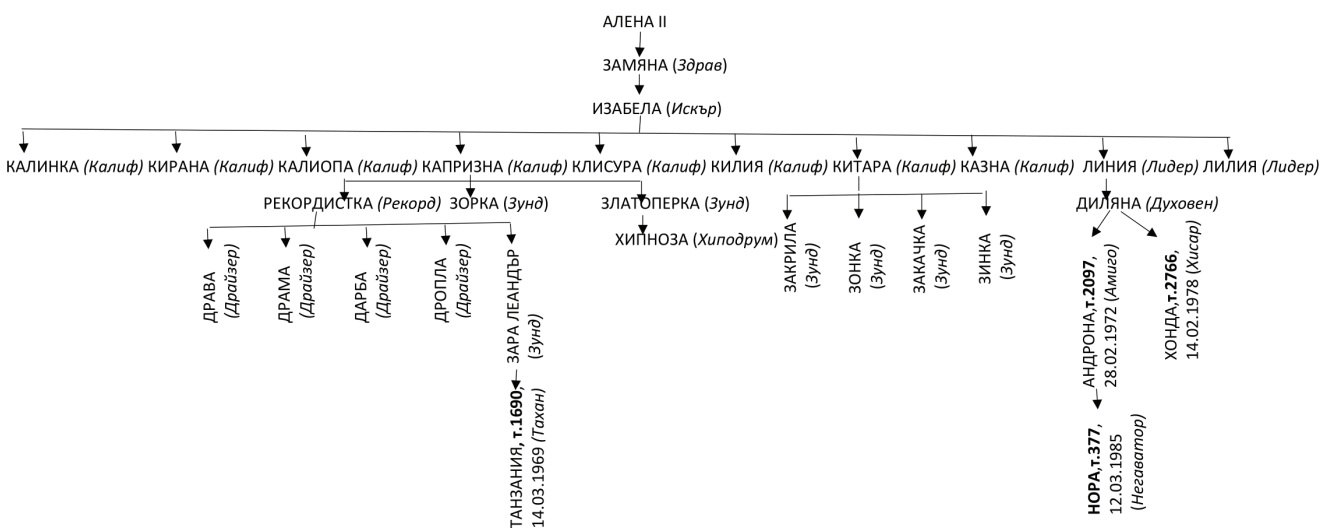

Фиг. 9. Фамилия на кобила Заножка I
Fig. 9. Family of mare Zanozhka I

Фиг. 11. Фамилия на кобила Катя

Fig. 11. Family of mare Katia

Фиг. 12. Фамилия на кобила Алена II

Fig. 12. Family of mare Alena II

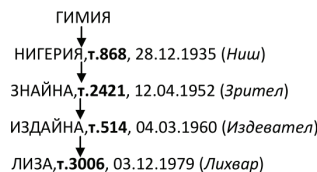
прекратяване дейността на конезавод “Клементина” няма данни за представителки на фамилията.

Фамилия на кобила Гимия (фиг. 13)

Фамилия, която се е развила до четвърто поколение чрез единствената представителка – кобила Лиза, родена през 1979 г. След нея няма информация за други представителки.

При проучването на фамилната структура се натъкнахме на кобили, които са с недоказан произход и мислим, че на този етап не бихме могли да ги причислим във фамилната структура. Вероятно е кобили с изряден произход да не фигурират в разработката, което

се дължи на ограничения набор от документи и информация, с които работихме. Друга част, като кобила Гимия и Алена са се развили до 4-то поколение, след което фамилиите

Фиг. 13. Фамилия на кобила Гимия

Fig. 13. Family of mare Gimia

са прекъснати около 80-те години на миналия век.

Изводи

Като обобщение на изложеното дотук прави впечатление, че фамилиите на импортираните кобили са се развивали успешно до 90-те години на миналия век. В момента голяма част от представителките са от фамилии с родоначалнички от местните кобили, използвани при създаването на породата. Наблюдават се и четири нови фамилии (Стефа, Заножка I, Газета и Катя). Тази промяна вероятно се дължи на факта, че голяма част от племенните животни бяха ликвидирани заедно с конезавод "Клементина". Оцелелите животни преминаха в частния сектор, където бяха покривани безразборно от различни жребци. Като добавим и факта, че ограниченият брой на животните не предполага, че са от клас Елит или I, съчетани също така и не с

най-подходящите жребци, получените приплоди съществено се различават от първоначалния екстериорен вид на породата Дунавски кон.

Литература

- Dimitrov, T.** (1937). Nonius (Bg).
- Georgieva, E.** (2017). Danubian horse breed. In: *Livestock breeds in the Republic of Bulgaria*. Executive agency for selection and reproduction in animal breeding. 168-169 (Bg).
- Hinkovski, Ts., Yordanov, G., & Mitov, D.** (2011). Breeding program for horses of the Danubian horse breed. Bulgarian horse breeders association. (Bg).
- Karaivanov, R., Petrov, A., Dobrev, D., & Tsankov, Ts.** (1971). Development, structure, exterior characteristics and standardization of the Danubian horse breed. In: *Experian for standardize of horse breeds in Bulgaria* 62 (Bg).
- Karaivanov, R., Barzev, G., & Karadzhov, T.** (1989). Development and status of families in the Danubian horse breed. In: *International Symposium on half breed Equine breeding*. St. Zagora. 82-96 (Bg).